

Mal for omtale av kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse

I. Omtale av kvart område:

1. Namn på området og kort karakteristik

Hespriholmen – Langevåg

- Steinalderlandskapet mellom Hespriholmen og Langevåg

2. Områdeavgrensing, plassering (beliggenhet i Askeladden).

Sjå kart.

3. Skildring av området (maks 1 side)

Innafor holmane i havgapet ligg lune vikar og vågar med gode hamner mellom skrinne bergknattar på søre Bømlo. Her kjem ein tett på steinalderlandskapet, der eit høgare havnivå den gong gjorde desse vikane og vågane til smale sund og låge eid. Desse passasjane gav gode landingstilhøve for lasta med grønstein, som i store kvanta vart henta ut frå steinbrotet på Hespriholmen. Fleire tusen år med uttak av stein, produksjon av steinøkser, og vidare utskipping av grønstein til store delar av Vestlandet i steinalderen har sett rike spor etter buplassar og verkstadsområde langs desse sunda. Lokaliteten Sokkamyro i Langevåg er den fremste eksponenten for desse kulturminna, men den høge aktiviteten knytt til førekomsten av grønstein pregar mest kvar ei vik i dette landskapet. Frå Vika i nord til utmarka sør for Langevåg ligg steinalderbuplassane som eit belte frå holmane ved ytterkysten til innsida av søre Bømlo.

Havhevinga og jordbruket har ført til at det som var passasjar og verkstadsområde i steinalderen, no er der den dyrka marka, småbruka og hamnene ligg. I dei lågtliggjande draga er det livd for vind og ver.

I havet vest av Bømlo ligg gjestgjevarstaden Espevær, som etterkvart vart ein viktig stad i det sørlege sildefisket på 1800-talet. Saltebuene sto tett på land, og folketalet kunne være fleire tusen i sesongen. Kjøpmenn kom hit frå Bergen, Stavanger, Holland og dei britiske øyane for å kjøpe hummar og sild.

Søre Bømlo har hatt sjøvendt, eksportbasert næring som viktigaste leveveg frå steinalderen og heilt fram til vår tid.

4. Fastsetting av landskapskarakter:

Innafor holmane i havgapet ligg lune vikar og vågar med gode hamner mellom skrinne bergknattar på søre Bømlo. Havhevinga og jordbruket har ført til at det som var passasjar og verkstadsområde i steinalderen, no er der den dyrka marka, småbruka og hamnene ligg. I steinalderen var dette gode landingstilhøve for kajakkar lasta med grønstein, som i store kvanta blei tatt ut frå steinbrotet på Hespriholmen. Fleire tusen år med brotverksemd, produksjon av steinøkser og utskipping av grønstein til store delar av Vestlandet, har satt rike spor etter buplassar og verkstadsområde langs desse sunda. I havet vest av Bømlo ligg gjestgjevarstaden Espevær, som var ein strategisk stad i det sørlege sildefisket på 1800-talet.

5. Nasjonal interesse. Grunngeving for at området er av nasjonal interesse

Søre Bømlo er eit område som i nasjonal samanheng er særst rikt på lokalitetar frå steinalderen. Funna har stor tidsdjupne, og har høg kunnskapsverdi og pedagogisk verdi. Steinbrotet på Hespriholmen er det største i landet frå steinalderen, og saman med lokalitetane på Bømlo kjem eit heilskapleg samfunn knytt til grønstainsutvinninga til syne som er eineståande i nasjonal samanheng.

6. Råd om sårbarheit, tålegrenser, forvaltning

Sårbarheit og tolegrenser:

Landskapet er sårbart for utfylling av dei lågtliggjande draga i landskapet.

Forvaltning:

Landskapet bør i kommuneplanens arealdel gjevast omsynssone c) med særleg omsyn til landskap og kulturmiljø, med føresegner og retningsliner som formulerer målsetninga for forvaltninga av området, og rammer for bruken av det.